

Met en zonder antibiotica, ja zelfs in de potstal is een goede uiergezondheid te bereiken. Dat bleek uit een onderzoek op 84 biologische bedrijven. De gezondheid van uiers, bepaald op basis van het celgetal in de melk, varieert enorm tussen bedrijven. Zowel met antibiotica als homeopathie zijn er bedrijven die het celgetal laag houden. En hoewel de potstal een slechte omgeving heet te zijn voor gezonde uiers, blijkt ook hier een goede uiergezondheid haalbaar.

Ook zonder antibiotica

Door: ing. Gidi Smolders,
ing. Joop van der Werf,
Prof.dr. Aize Kijlstra (ASG)

In 2003 hebben 84 biologische melkveehouders een vragenlijst ingevuld over aspecten die te maken hebben met de gezondheid van de uiers van hun koeien. Bovendien zijn van de koeien

met een hoog celgetal in kwartiermonsters het celgetal en de kiemen bepaald. In de vragenlijst ging het, naast het ziek of gezond zijn van koeien, ook om de maatregelen die de veehouder nam om koeien gezond te houden of te krijgen. Uitgangspunt voor een goede uiergezondheid op biologische bedrijven is preventie. Dat heeft alles te maken met natuurlijke weerstand. De koe kan omgaan met omstandigheden waarin ze gehouden wordt zonder ziek te worden en zonder allerlei kunst- en hulpmiddelen. Belangrijk daarbij zijn onder meer fokkerij, huisvesting, voeding, de werking van melkmachine en melktechniek. Ook de houding van de veehouder speelt een

zeker niet ondergeschikte rol.

In 2004 is op een deel van de bedrijven onderzoek uitgevoerd met alternatieve behandelingen van koeien met een hoog celgetal. De resultaten daarvan komen over enkele maanden beschikbaar.

7.200 kg melk en oudere FH-koeien

Ook op biologische bedrijven is Holstein Frisian veruit het belangrijkste ras. Andere rassen nemen wel toe (Montbéliarde, MRIJ, Brown Swiss, Jersey). Naarmate bedrijven langer biologisch zijn, wordt er meer gezocht naar een koe die beter past bij de bedrijfsomstandigheden en loopt het aandeel HF's terug. De meeste koeien zijn ondergebracht in een ligboxenstal: 80 procent van de bedrijven heeft zo'n stal. 14 procent beschikt over een potstal. De gemiddelde 305-dagenproductie ligt op bijna 7.200 kg met 4,32 procent vet en 3,38 procent eiwit. Vaarzen kalven gemiddeld op 27 maanden en ook de gemiddelde leeftijd bij afkal-

ven van de veestapel is met 4,05 jaar hoger dan dat van de gemiddelde gangbare veestapel. De tussenkalftijd is 409 dagen en is een week korter dan gangbaar. Het zwaartepunt van het afkalven ligt in de herfst met grote verschillen tussen bedrijven.

Rol van de veehouder

Er bestaan grote verschillen in opvatting onder veehouders over gezondheid en ziekte, risicofactoren voor mastitis en preventieve maatregelen. Sommige boeren gaan ver in de zelfredzaamheid van hun vee, anderen proberen door allerlei maatregelen de omstandigheden voor de koe zo gunstig mogelijk te maken. Vaak zijn factoren daarbij verstrengeld: degenen die overtuigd zijn van het nut om het immuunsysteem van koeien af en toe uit te dagen, gaan anders met hygiëne om dan veehouders die alles in de hand willen hebben en zoveel mogelijk de omstandigheden conditioneren. In het ene geval past een hygiënesluis absoluut niet in de filosofie, in het andere geval is het noodzaak. Het is gebleken dat bedrijven met een slechte hygiëne meer koeien met een hoog celgetal hebben, dan die met een goede of matige hygiëne. Vooral de hygiëne bij jonge kalveren en koeien geeft de houding van de veehouder op dit vlak goed weer.

Verschillen tussen staltype en veehouders

In tabel 1 staan factoren die veelal preventief werken op de uiergezondheid. Ze zijn in relatie gebracht met het staltype. De potstal komt meer voor op de oudere biologische bedrijven, waar de

of een homeopathisch middel gebruiken). Bedrijven met een ligboxenstal zijn dan ook recenter omschakeld en volgen (nog) veel meer de standaardadviezen rondom mastitisbestrijding en -beheersing (extra mineralen geven, papieren doeken gebruiken, droogzettherapie met antibiotica toepassen en direct behandelen van klinische mastitis met antibioticum).

Potstal

Ook op een potstal is een goede uiergezondheid mogelijk, zoals blijkt uit tabel 2. Daarin is per bedrijf en per staltype het gemiddelde percentage koeien met een hoog celgetal weergegeven. De spreiding is op alledrie staltypen ongeveer even groot.

Er waren slechts geringe verschillen in de soorten mastitisverwekkende bacteriën tussen potstal en ligboxenstal. Daarom moet het staltype niet als doorslaggevend worden gezien voor de uiergezondheid op een bedrijf. Er worden goede en slechte resultaten behaald in de verschillende stallen. De twee potstalbedrijven met het laagste percentage hoogcelgetalkoeien nemen extra maatregelen om de uiergezondheid goed te houden: dagelijks vers stro in de pot en bij veel koeien met dunne mest zelfs twee keer per dag strooien. Wel is binnen de potstalbedrijven de spreiding in tankmelkcelgetal het grootst. Dit duidt erop dat er andere factoren zijn die invloed hebben op het uiteindelijke resultaat, zoals de status van de melkmachine en hoe de veehouder omgaat met mastitis.

tabel 2 Percentage koeien met hoog celgetal naar staltype

	grupstal	ligboxenstal	potstal
Aantal bedrijven	6	74	14
Gemiddeld over de bedrijven	23	24	26
Laagste score	16	10	9
Hoogste score	37	53	47

tabel 3 Percentage hoogcelgetalkoeien, met en zonder gebruik van antibiotica

	wel antibiotica	geen antibiotica
Aantal bedrijven	60	15
Gemiddeld over de bedrijven	24	27
Laagste score	10	12
Hoogste score	46	53

Zonder antibiotica

In de enquête hebben veehouders aangegeven welke behandeling, wanneer en hoeveel middel werd toegepast. Daaruit kon een groep bedrijven worden gevormd die hoofdzakelijk alternatieve middelen (kruiden, homeopathie) gebruiken en een groep die vooral antibiotica gebruikt. Beide strategieën lijken even succesrijk. Het percentage koeien met een hoog celgetal als ook de spreiding is in beide groepen gelijk (tabel 3).

Dit betekent dat ook bedrijven die nauwelijks of geen antibiotica gebruiken bij het behandelen van mastitiskoeien, in staat zijn het percentage subklinische mastitis in dezelfde mate te beperken als bedrijven die wel antibiotica gebruiken.

kunnen uiers gezond blijven

boer terughoudender is met het gebruik van antibiotica, zowel bij het droogzetten als bij klinische mastitis (waardoor de besmettingscyclus niet wordt doorbroken). Op de helft van de potstallen gebruikten de veehouders geen enkele vorm van therapie bij het droogzetten (90 procent van de koeien was onbehandeld).

De veehouder met potstal maakt meer gebruik van alternatieve therapieën, zoals massage met muntolie, zonder te weten of die aanpak afdoende werkt. Ook is deze veehouder minder genegen om na het melken van een koe met klinische of subklinische mastitis, de tepelvoeringen door te spoelen met heet water, wat mogelijk te maken heeft met een houding dat 'de koe voldoende weerstand moet ontwikkelen'. Dit lijkt ook het geval te zijn bij 70 procent van de potstalboeren die niets doet met het signaal van een verhoogd celgetal, terwijl dit slechts bij 40 procent van de ligboxboeren het geval is (frequent melken, insmeren met muntolie

tabel 1 Bedrijfsvoering en risico's op verhoogd celgetal in relatie tot bedrijfstype. De getallen betreffen percentages waarvoor de bewering opgaat.

Staltype	Grupstal	Ligboxenstal	Potstal
Koeien met een hoog celgetal	26	24	28
Leidingwater als drinkwater voor koeien	71	43	30
Extra mineralen aan melk- en/of droge koeien	33	75	55
Extra strooisel in de stal ¹	0	48	0
Hygiëne onvoldoende	14	11	20
Koeien mogen na melken direct gaan liggen	100	72	20
Afzonderlijk (als laatste) melken van koeien met mastitis	70	20	20
Wasbare katoenen doeken om de uier te reinigen	71	43	60
Tepelbekers reinigen met heet water na een koe met mastitis	71	57	30
Geen medicatie bij het droogzetten	29	34	50
Behandelingen: de 1e mastitis met antibiotica	57	53	10
herhaalde mastitis met antibiotica	86	65	50
eerste mastitis met muntoliemassage	57	57	70
herhaalde mastitis met muntoliemassage	29	35	40

¹ Er wordt extra stro, houtkrullen, zaagsel, stro of steenpulver gebruikt als ligmateriaal om de uiergezondheid te verbeteren.